

СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Кудояр Л.М., доц. СумДУ; Романенко Н., СДПУ ім.А.С.Макаренка

Педагогічне спілкування - система соціально-психологічної взаємодії між учителем та учнем, спрямована на створення оптимальних соціально - психологічних умов для обопільної діяльності. Відомо, що непрофесійне педагогічне спілкування породжує страх, невпевненість, спричинює зниження працездатності, порушення динаміки мовлення, небажання думати і діяти самостійно, відчуженість, стійке негативне ставлення до вчителя, навчання. Почуття пригніченості від вивчення певного предмета (а часто від спілкування з учителем) у деяких учнів триває впродовж багатьох років.

Стиль — це система способів та прийомів, що використовує вчитель у взаємодії. Вона залежить від особистісних якостей педагога і параметрів ситуації спілкування. Безумовно, підґрунтям стилю спілкування вчителя є загальне ставлення до дітей і професійної діяльності. Воно може бути: активно-позитивним, пасивно-позитивним, ситуативно-негативним та стійким негативним. Якщо у педагога стабільне активно-позитивне ставлення до дітей, то він виявляє ділову реакцію на діяльність учнів, допомагає у важку хвилину відчуває потребу у неформальному спілкуванні. Вимогливість у поєднанні із зацікавленістю викликає в учнів довіру. Діти розкуті, комунікабельні. Пасивно-позитивне ставлення вчителя визначається установкою про вимогливість та суто ділові стосунки. Звідси — сухий, офіційний тон, брак емоційного забарвлення взаємин, що збіднює спілкування і гальмує творчий розвиток вихованців. Негативне ставлення до дітей, нестійкість позиції вчителя, який підпадає під вплив своїх настроїв та переживань, створює ґрунт для виникнення недовір'я, замкненості, а то й таких форм самоствердження, як лицемірство, брутальність і т. ін. Викликаючи негативне ставлення до себе, такий учитель працює проти свого предмета, проти школи й проти суспільства.

Отже, аналіз стилю свого спілкування слід розпочинати з почуття, що у вас збуджують школа, учні, а також з готовності і

вміння виявити своє позитивне ставлення, щоб одержати адекватну відповідь. Розгляньмо основні стилі керівництва, зосередивши увагу на стратегії діяльності керівника, формі організації взаємодії, педагогічних наслідках, і переконаймося, що ставлення вчителя детермінує його організаторську діяльність.

Авторитарний — стиль диктату, коли підлеглий розглядається тільки як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено у праві на самостійність та ініціативу.

Демократичний — стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного; засадою для нього є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу.

Ліберальний — стиль характеризується браком стійкої педагогічної позиції; виявляється у невтручанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем.

Техніка управління у кожного стилю своєрідна. Авторитарний учитель, самочинно визначає спрямованість діяльності групи, вказує, хто з ким має працювати, як мусить робити. Це придушує ініціативу учнів. Основні форми взаємодії: наказ, вказівка, інструкція, догана. Якщо ми обираємо авторитарний стиль у взаємодії, то можемо розраховувати на предметний результат, проте психологічний клімат у процесі виконання справи не буде сприятливим: робота йде лише під контролем, немає відповідальності, гальмується становлення колективістських якостей, розвивається тривожність.

Педагог, що вибрав демократичний стиль, спирається на думку колективу, прагне донести мету діяльності до свідомості кожного учня і залучити всіх до активної участі в обговоренні роботи. Основні способи взаємодії: заохочення, порада, інформація, координація, що розвиває в учнів упевненість у собі, ініціативність. У цьому випадку ми не можемо зразу розраховувати на високий предметний результат. Проте, оскільки формується почуття відповідальності, підвищується творчий тонус, поступово розвивається здатність свідомо, самостійно і творчо працювати, то забезпечується стабільний результат у праці і закладається міцний підмурівок розвитку особистості.

Ліберальний учитель прагне не втручатися у життя колективу, легко піддається суперечливим впливам. Форми його роботи зовні нагадують демократичні, але через відсутність власної активності і зацікавленості, нечіткість програми і брак відповідальності у самого вчителя робота йде на самоплив, виховний процес некерований. Результати праці значно нижчі.

За В. Кан-Каликом, виокремлюють п'ять головних стилів педагогічного спілкування:

1. Спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю. Засадовим для нього є активно-позитивне ставлення до учнів, закоханість у справу, що передається дітям, співроздуми та співпереживання щодо цікавих і корисних заходів. «Педагоги не керують школярами, а разом із ними дбають про справи школи, ніякого протиставлення «ми» і «ви». Замість однобічних впливів педагога на учнів — спільна творча діяльність вихованців разом із вихователями і під їхнім керівництвом.

2. Стиль педагогічного спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні. Демонстрація дружнього ставлення — запорука успішної взаємодії.

3. Нерідко молоді вчителі, не вмюючи встановити дружніх взаємин на ґрунті самовіддачі, обмежують спілкування формальними стосунками і обирають стиль спілкування-дистанції. У цих педагогів пасивно-позитивне ставлення плюс авторитарність в організації справи призводять до того, що у класах може бути чудова дисципліна, висока успішність, проте значні прогалини у моральному вихованні учнів. Дистанція між учителем і учнем має бути, однак це не головний критерій стосунків. Дистанція — показник провідної ролі педагога: що продуктивнішою для дитини є провідна роль учителя, то органічнішим і природнішим для неї є елемент дистанції. Дистанція залежить від рівня авторитету вчителя, визначається учнями, хоча скеровується педагогом.

4. Спілкування-дистанція є певною мірою перехідним етапом до такого негативного стилю, як спілкування-залякування. Вдаються до нього ті молоді педагоги, котрі не можуть організувати спільну діяльність, адже для цього потрібні

професійні навички. Загалом, жорстка регламентація руйнує творчу атмосферу. Спілкування-залякування поєднує у собі негативне ставлення до учнів і авторитарність у способах організації діяльності.

5. Застерігаємо молодого вчителя і від обрання такого стилю спілкування, який поєднує у собі позитивне ставлення до дітей з лібералізмом. Цей стиль називають заграванням. У чому воно полягає? У педагога є прагнення здобути авторитет, він не байдужий до того, чи подобається дітям, але при цьому не прагне відшукати доцільних способів організації взаємодії, може вдатися до прийомів завоювання дешевого авторитету. Гонитву за дитячою любов'ю засуджував А. Макаренко, бо вона — для задоволення честолюбства педагога, а не на користь дітям.

Література:

1. Бадмаев Б.Ц. Психологія в роботі учителя: В 2 кн. - М., 2000. – Кн. 1
2. Психологія и педагогика/Под ред. А.А. Радугина.-М., 2003.- 256с.
3. Реан А.А., Бордовская Н.В., Розум С.И. Психологія и педагогика. - СПб., 2006. - 432 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІВ УПРАВЛІННЯ У ШКОЛАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кудояр Л.М., доц.; Шлома Н.М., СДПУ ім. А.С. Макаренка

Одним із найбільш актуальних питань у сфері керівництва є проблема стилю управління. Під стилем управління, розуміється стійка система способів, методів і форм дії керівника, що створює своєрідний почерк управлінської поведінки[4]. Правильно вироблений стиль керівництва забезпечить системі високих кінцевих результатів. Стиль керівництва багато у чому визначається індивідуальними якостями керівної особи[3].

Існують два підходи до вивчення стилю керівництва.

1. Поведінкові теорії, що розглядають проблему з позиції поведінки керівника, який прагне ефективно організувати діяльність підлеглих .

2. Ситуаційні теорії, що досліджують стиль керівництва у контексті ряду ситуативних факторів. До таких чинників